

KOLIN MEKALOU

OKTOBARSKI KONJ

Pripovest o Cezaru i Kleopatri

KNJIGA II • Pad titana

Prevela
Žermen Filipović

■ Laguna ■

Naslov originala

Colleen McCullough

THE OCTOBER HORSE

A novel of Caesar and Cleopatra

Copyright © 2002 by Colleen McCullough

Translation Copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

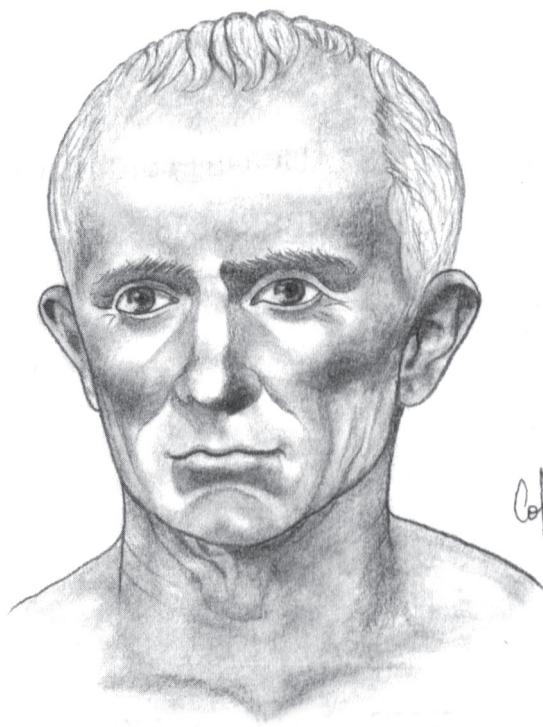
© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Ambasadoru Edvardu Dž. Perkinsu, profesoru političkih nauka Katedre *Vilijam Dž. Krou* Univerziteta u Oklahomi, za posvećenost dužnosti i sva neopevana dela, s ljubavlju i divljenjem

ŠESTI DEO

TEŠKA VREMENA,
NEZAHVALNE
DUŽNOSTI

Od sekstila (avgusta)
do kraja decembra 46. godine p. n. e.

MARKO TULIJE CICERON

Domus Publica spolja se promenila nabolje. Prizemlje je građeno od velikih komada bigra i imalo je stare, pravougaone prozore, a onda je veliki pontifik Ahenobarb nazidao sprat, građen načinom *opus incertum*, pokriven opekama, s lučnim prozorima. Veliki pontifik Cezar je iznad glavnog ulaza dodao zabat i čitavoj spoljašnosti ružne građevine dao ujednačeniji izgled obloživši je glatkim mermerom. Unutra je zadržala dostojanstvenu lepotu jer Cezar, sada već sedamnaest godina veliki pontifik, nije dozvoljavao nemar.

Vreme je, razmišljao je napokon se vrativši sa Sardinije, da počne održavati prijeme, da Kalpurniji predloži da u novembru bude domaćica proslave Bona Dee; ako Cezar Diktator već treba da provede mnoge naredne mesece u Rimu, onda bi mogao i da privuče veliku pažnju.

Njegove prostorije nalazile su se u prizemlju: spavaća i radna soba, a tamo gde je nekad živela njegova majka – dve službene prostorije za njegovog glavnog pisara Gaja Faberija. A on ga je pozdravio s pomalo prenatravanom zadovoljstvom i izbegavao da ga pogleda u oči.

„Zar si toliko uvređen što te nisam poveo u Afriku? Mislio sam da ti pružim priliku da se odmoriš od putovanja, Faberije“, kazao je Cezar.

Faberije je skočio i odmahnuo glavom. „Nisam, Cezare, naravno da nisam uvređen! Uspeo sam da završim dosta posla dok si bio odsutan, a i da se vidim sa svojom porodicom.“

„Kako su oni?“

„Veoma su srećni što su se preselili na Aventin. *Clivus Orbius*, nažalost, ide nizbrdo.“

„Orbijsko brdo ide nizbrdo – dobra igra reči“, rekao je Cezar i začutao. Pomislio je, međutim, da mora otkriti šta brine najstarijeg od njegovih pisara.

Kad je ušao u prostorije svoje žene na spratu, zažalio je što je došao jer je Kalpurnija imala gošće – Katonovu udovicu Marciju i Katonovu kćerku Porciju. Zašto žene biraju čudne prijatelje? Sad, međutim, nije mogao nazad. Najbolje da se s tim suoči. Kalpurnija se, primetio je, prolepšala. Sa osamnaest je bila lepogledna, stidljiva i ćutljiva, a veoma dobro je znao da je njeno ponašanje za vreme njegovog višegodišnjeg odsustva bilo besprekorno. Sada, u poznim dvadesetim, imala je lepše obline, bila mnogo staloženija i kosu je češljala drugačije, što joj je pristajalo mnogo bolje. Njegov dolazak je ni najmanje nije uznemirio uprkos neprijatnosti koju je morala osećati ovako zatečena s ove dve žene.

„Cezare“, rekla je ustajući i prišla da ga poljubi blago.

„Je li to isti onaj mačak kojeg sam ti poklonio?“, upitao je pokazujući na okruglu loptu crvenkastog krzna na sofi.

„Jeste, to je Feliks. Ostario je, ali je dobrog zdravlja.“

Cezar je prišao i prihvatio Marcijinu ruku, a Porciji uputio ljubazan osmeh.

„Gospe, tužan susret. Mnogo bih dao da je mogao biti srećniji.“

„Znam“, rekla je Marcija zatreptavši da odagna suze. „Je li... je li bio dobro pre...?“

„Vrlo dobro i izuzetno ga je volela čitava Utika. Toliko da mu je narod tog grada dao novi kognomen, Utički. Bio je veoma hrabar“, odgovorio je Cezar ne trudeći se da sedne.

„Naravno da je bio hrabar! Bio je Katon!“, kazala je Porcija istim onim gromkim, grubim glasom kakav je imao i njen otac.

Koliko mu je samo slična! Šteta što je ona žena, a mladi Marko muškarac. Ona nikad ne bi tražila milost – pobegla bi u Španiju ili bila mrtva.

„Živiš li sa Filipom?“, upitao je Marciju.

„Zasad“, odgovorila je i uzdahnula. „Hoće da me ponovo uda, ali ne želim to.“

„Ako ne želiš, nemoj. Razgovaraću s njim.“

„O da, svakako razgovaraj!“, zarežala je Porcija. „Ti si kralj Rima, šta god kažeš mora se poslušati!“

„Ne, nisam kralj Rima niti želim da to budem“, uzvraatio je Cezar mirno. „Rekao sam to iz ljubaznosti, Porcija. Kako si ti?“

„Pošto je Marko Brut kupio svu Bibulovu imovinu, živim u Bibulovoj kući s Bibulovim najmlađim sinom.“

„Veoma mi je drago što je Brut toliko velikodušan.“ Primitivši još nekoliko mačaka, Cezar ih je iskoristio kao izgovor da ode. „Blago tebi, Kalpurnija. Meni od ovih stvorenja suze oči i svrbi me koža. Ave, gospe.“

I pobegao je.

Faberije mu je važnu prepisku ostavio na sto; namrštivši se, primetio je svitak s oznakom na kojoj je stajao datum iz maja. Pečat Vatiye Izaurika. I pre no što ga je otvorio, znao je da su u njemu loše vesti.

Sirija je bez guvernera, Cezare. Tvoj mladi rođak Sekst Julije Cezar je mrtav.

Jesi li imao priliku da upoznaš izvesnog Kvinta Cecilija Basa kad si prošle godine prolazio kroz Antiohiju?

Ako nisi, bolje da objasnim ko je on. Rimski vitez iz osamnaest prvobitnih centurija koji se preselio u Tir i upustio u posao s purpurnim bojiлом nakon što je služio s Pompejem Magnusom u pohodima na Istoku. Govori tečno međanski i persijski, a sad se priča da ima prijatelje na dvoru kralja Parćana. Naravno, izuzetno je bogat, a prihode nema samo od tirkog purpura.

Kad si Antiohiji i gradovima feničanskog priobalja nametnuo one teške kazne jer su zdušno pomagali republikance, Bas je bio teško pogođen. Otišao je u Antiohiju i potražio neke stare prijatelje među vojnim tribunima Sirijske legije, ljudima koji su svi služili s Pompejem Magnusom. Zatim je guverner Sekst Cezar obavješten da si umro u provinciji Africi i Sirijska legija se uzjogunila. Pozvao je legiju na zbor s namerom da ljude umiri, ali su ga ubili i Basa proglasili novim zapovednikom.

Bas se tada proglasio novim guvernerom Sirije, pa su svi tvoji klijenti i pristalice u severnoj Siriji smesta pobjegli u Kilikiju. Kako sam se zadesio u Tarsu u poseti Kvintu Filipu, mogao sam brzo da delam, te sam poslao pismo Marku Lepidu u Rim i zatražio da što brže Siriji pošalje novog guvernera. Prema njegovom odgovoru, poslao je Kvinta Kornificija, koji bi trebalo da služi dobro. Kornificije i Vatinije su prošle godine vodili sjajne borbe u Iliriku.

Međutim, Bas se dobro utvrdio. Otišao je u Antiohiju, koja mu je zatvorila kapije i odbila da ga primi. Naš prijatelj, trgovac purpurom, zatim je otišao u Apameju – u zamenu za mnoge trgovačke povlastice, Apameja se izjasnila za Basa, koji je ušao i tu se smestio nazvavši Apameju prestonicom Sirije.

Napravio je mnogo štete, Cezare, i sigurno je u savezu s Parćanima. Udružio se s novim kraljem arabljanskih šatorđizija, izvesnim Alhaudonijem – koji je, uzgred rečeno, bio jedan od Arapa s Abgarom kad je ovaj Marka Krasa odveo u parćansku zamku kod Kare. Alhaudonije i Bas svim silama novače vojnike za novu sirijsku vojsku. Pretpostavljam da će Parćani napasti i da će im se Basova sirijska vojska pridružiti kako bi krenuli na Rim u Kilikiji i provinciji Aziji.

To znači da i Kvint Filip i ja takođe novačimo i da smo poslali upozorenje kraljevima klijentima.

Južna Sirija je mirna. Tvoj prijatelj Antipater stara se da Basove namere ne obuhvate Jevreje i od kraljice Kleopatre i Egipta zatražio je ljude, oružje i hranu kako bi spremno dočekaao dan kad napadnu Parćani. Obnova i utvrđivanje jerusalimskih zidina mogu se pokazati značajnijim nego što si predvideo čak i ti.

Parćani upadaju uzvodno i nizvodno od Eufrata mada zemlja arabljanskih šatorđizija nije stradala. Možda si mislio da je istočni deo Našeg mora umiren, ali ne verujem da će Rim to ikad moći da kaže i za jedan deo svog sveta. Uvek postoji neko ko žudi da mu oduzme nešto.

Siroti mladi Sekst Cezar, unuk njegovog strica Seksta. Taj ogranak porodice – stariji ogranak – nije imao nimalo Cezarove čuvene sreće. Patriciji Juliji Cezari su nosili tri imena – Sekst, Gaj i Lucije. Ako je jedan Julije Cezar imao tri sina, prvi se zvao Sekst, drugi Gaj, a treći Lucije. I njegov otac je bio drugi sin, ne prvi, i samo mu je udaja starije sestre za neverovatno bogatog novog čoveka Gaja Marija omogućila novac neophodan da ostane u Senatu i uspinje se uz *cursus*

honorum, put do viših magistratura. Očeva mlađa sestra se udala za Sulu, pa je Cezar s pravom mogao reći da su mu i Marije i Sula ujaci. Zgodno mu je to došlo svih ovih godina!

Očev stariji brat Sekst je umro prvi, od zapaljenja pluća za vreme ledenog zimskog pohoda u Italskom građanskom ratu. *Pluća!* Cezar se odjednom setio kod koga je ranije video ožiljke koje je primetio kod mladog Gaja Oktavija. Kod strica Seksta! I on je isto izgledao – isti uzani grudni koš, mala prsa. Nije imao vremena da pita Hapdefana, a sada svešteniku lekaru može pružiti više pojedinosti. Stric Sekst je imao teškoće s disanjem, odlazio je jednom godišnje u Flegrejska polja iza Puteola da udiše sumporna isparenja koja je zemlja bljuvala usred pljućkanja lave i plamenih jezičaka. Setio se da mu je otac pričao kako se teškoće s disanjem s vremena na vreme pojave kod nekog Julija Cezara, da im je to porodična crta. Porodična crta koju je mladi Gaj Oktavije nasledio? Je li *to* razlog što mladić nije redovno odlazio na vežbe na Marsovom polju?

Cezar je pozvao Hapdefana.

„Je li ti Trog dao lepu sobu, Hapdefane?“, upitao je.

„Jeste, Cezare. Lepe gostinske sobe koje gledaju na veliki peristil. Imam prostora za lekarije i sprave, a Trog mi je našao i mladića koji će mi biti učenik. Dopada mi se ova kuća i dopada mi se *Forum Romanum* – zaista su *stari*.“

„Pričaj mi o teškoćama s disanjem.“

„Ah!“, kazao je sveštenik lekar, raširivši tamne oči. „Misliš na šištanje što se čuje kad bolesnik diše?“

„Da.“

„Ali pri izdisaju, ne pri udisaju.“

Cezar je zašištao oglada radi. „Pri izdisaju, svakako.“

„Da, znam za to. Kad je vazduh miran i umereno suv, a nije ni vreme cvetanja ni žetve, bolesnik je sasvim dobro ukoliko

ga ne muči kakvo nelagodno osećanje. Ali kad je vazduh pun polena, čestica slame ili prašine, ili je prevelika vlaga, bolesnik diše s mukom. Ako se ne skloni od izvora nadražaja, dobija pravi napad šištanja, kašlje dok ne počne da povraća i poplavi u licu boreći se za svaki dah. Ponekad umre.“

„Moj stric Sekst je to imao i umro je, ali izgleda od zapaljenja pluća jer je bio izložen velikoj hladnoći. Naš porodični lekar je to nazivao zaptiv, sećam se“, kazao je Cezar.

„Ne, to nije zaptiv. To je stalna borba za vazduh, a ne povremena“, odgovorio je odlučno Hapdefan.

„Može li taj povremeni nezaptiv biti nasledan?“

„O da. Grčki naziv mu je astma.“

„Kako se najbolje leči, Hapdefane?“

„Svakako ne onako kao što rade Grci, Cezare! Oni zagovaraju puštanje krvi, sredstva za čišćenje creva, vruće kupke, napitak od medovine pomešane s miloduhom, loptice spravljene od galbanuma i četinarske smole. Ova dva poslednja leka malo i pomažu, priznajem. Ali u našoj lekarskoj nauci kaže se da astmatičare prožimaju tanana osećanja, da primaju k srcu ono što ne pogađa ostale. Mi napade lečimo udisanjem sumpornih para, ali radimo više na izbegavanju napada. Bolesniku savetujemo da se kloni prašine, sitnih čestica trave ili slame, životinjske dlake ili krzna, polena, teških morskih isparenja“, kazao je Hapdefan.

„Ima li se to oboljenje do kraja života?“

„U nekim slučajevima ima, Cezare, ali ne uvek. Deca koja imaju astmu ponekad je nemaju kao odrasli. Skladan porodični život i opšti spokoj veoma su korisni.“

„Hvala ti, Hapdefane.“

Jedna od njegovih briga što su se ticale mladog Gaja Oktavija upravo je rastumačena premda će biti veoma teško pronaći rešenje. Dečak ne bi smeo da bude u blizini konja i

mazgi – da, to je važno i za strica Seksta! Vojna obuka biće gotovo nemoguća, a ipak sasvim sigurno obavezna za čoveka s težnjama da bude konzul. Sve to ide u korist Brutu! Njegova je porodica bila veoma moćna, s vrlo značajnim precima i bogatstvom tolikim da nijedan kolega nikad neće biti toliko neuviđavan da spomene Brutovu manu – nedostatak vojničkog duha. Oktavije pak nije imao zadivljujuće pretke s očeve strane i nosio je očevo ime. Patricijsko julijevsko poreklo imao je po majci, što se nije razaznavalo u njegovom imenu. Siroti momak! Put do konzulata biće mu težak, možda nesavladiv. *Ako* bude živ i stigne dotle.

Cezar je ustao i hodao gore-dole po prostoriji, gorko razočaran. Reklo bi se da nema dovoljno izgleda da će Gaj Oktavije poživeti da opravda postupak kojim bi bio imenovan za Cezarovog naslednika. I opet se vratio na Marka Antonija – kakva grozna mogućnost!

Lucije Marcije Filip je poslao poziv na večeru u svojoj prostranoj kući na Palatinu „da se proslavi tvoj povratak u Rim“, kako je glasila lepo ispisana poruka.

Proklinjući takvo gubljenje vremena, ali svestan da mu porodične obaveze nalažu da toj večeri prisustvuje, Cezar je s Kalpurnijom u deveti sat dana stigao i video da su njih dvoje jedini gosti. Kako je njegova trpezarija mogla primiti šest sofa, Filip je obično popunjavao svih šest, ali ne i ovom prilikom. Osećajući izvestan nemir zbog toga, Cezar je skinuo togu, proverio pokriva li mu tanak sloj kose lobanju – puštao je da mu s vrha glave bude duga kako bi je češljao ka čelu – i dopustio slugi da mu prinese posudu s vodom za pranje nogu. Naravno, bio je smešten na *locus consularis*, počasno mesto na Filipovoj sofi gde se s druge strane, dalje od Cezara, nalazio

mladi Gaj Oktavije; Filip je zauzeo položaj u sredini. Filipov stariji sin nije bio prisutan. Cezar se pitao je li to razlog što ima osećaj da nešto nije u redu. Je li pozvan kako bi mu saopštili da se Filip razvodi od svoje žene jer ga je prevarila s njegovim sinom? Ne, ne, naravno da nije! Takve se vesti ne saopštavaju za večerom kojoj prisustvuje dotična žena. Ni Marcija nije bila prisutna; Kalpurniji su se na stolicama naspram jedine zauzete sofe pridružile samo Atija i njena kćerka Oktavija.

Kalpurnija je izgledala ljupko u ukusno nabranoj lapis-plavoj haljini koja je odražavala boju njenih očiju; novi rukavi, otvoreni od ramena, na određenim razmacima duž spoljnog dela ruke bili su skupljeni dugmićima ukrašenim dragim kamenjem. Atija se odlučila za svetloplavu haljinu koja je odgovarala njenoj svetloj kosi i puti, a mlada devojka je na sebi imala finu bledoružičastu haljinu. Koliko je ličila na svog brata! Ista gusta talasasta zlačana kosa, isto jajoliko lice, visoke jagodice i nos blago povijen uvis. Razlikovale su se jedino njene oči boje pravog akvamarina.

Kad joj se Cezar osmehnuo, Oktavija je uzvratila osmeh otkrivši savršene zube i jamicu na desnom obrazu; pogledi su im se sreli i Cezar je i protiv volje uzdahnuo sa zaprepasčenjem. Tetka Julija! Gledala ga je blaga, spokojna duša tetke Julije i do srži ga ispunila milinom. Oktavija je slika i prilika tetke Julije. S radošću ću joj pokloniti bočicu miomirisa tetke Julije. Ova će devojka nadahnuti ljubavlju sve koji je budu upoznali, ona je biser koji nema cenu. S njenog lica je pogled skrenuo na njenog brata i ugledao bezuslovnu ljubav. Obožava je, ovu stariju sestru.

Obed je bio baš po Filipovim merilima i obuhvatao je i njegovu omiljenu poslasticu – glatki, žućkasti maslac mutio se s medom i jajima u buretu smeštenom u veće bure sa slanim snegom, a onda se galopom donosio sa Fiscelske gore,

najviše italske planine. Dvoje mladih su, kao i Kalpurnija i Filip, oduševljeno jeli ledenu kašu koja se topila. Cezar je odbio. A odbila je i Atija.

„Jaja i maslac, ujače Gaju, jednostavno se ne usuđujem“, nasmejala se, mada usplahirena. „Izvoli, posluži se jagodama.“

„Za Filipa reći 'sad im nije vreme' ne znače ništa“, rekao je Cezar koga je sve više zanimao razlog strepnje što je lebdele u vazduhu. Naslonio se na okrugli jastuk i podrugljivo odmerio Filipa izvivši jednu obrvu. „Mora da postoji razlog ovom okupljanju, Lucije. Da čujem.“

„Kao što je pisalo u poruci, razlog je proslavljanje tvog povratka u Rim. Ah... postoji, međutim, još jedan razlog za slavlje, priznajem“, klizile su Filipove reči glatko kao njegova poslastica.

Cezar se pripremio. „Prošlo je već osam meseci kako je moj pranećak stupio u muževno doba, pa se taj razlog ne može ticati njega. Stoga mora biti da se tiče moje pranećake. Je li zaručena?“

„Jeste“, odgovorio je Filip.

„Gde je budući mladoženja?“

„Na svom etrurskom imanju.“

„Mogu li znati njegovo ime?“

„Gaj Klaudije Marcel Mlađi“, odvratio je vedro Filip.

„Mlađi.“

„Pa Stariji nije mogao biti! Još je van zemlje i nije pomilovan.“

„Nisam znao da je *Mlađi* pomilovan.“

„Pošto nije učinio ništa loše i sve vreme je bio u Italiji, zašto bi njemu trebalo pomilovanje?“, upitao je Filip s primesom prkosa u glasu.

„Zato što je bio stariji konzul kad sam prešao Rubikon i ništa nije učinio kako bi ubedio Pompeja Magnusa i optimate da se dogovore sa mnom.“

„Hajde, Cezare, znaš da je bio bolestan! Sav posao je obavio Lentul Krus mada kao mlađi konzul nije držao *fascēs* u januaru. Čim je stupio na dužnost, Marcel Mlađi je morao leći u postelju, gde je proveo mnoge mesece. Kako nijedan lekar nije mogao ustanoviti razlog njegove bolesti, uvek sam smatrao da je na taj način Mlađi izbegao nezadovoljstvo svog daleko ratobornijeg brata i prvog rođaka.“

„Kukavica, hoćeš reći.“

„Ne, *ne* kukavica! O, ponekad se previše ponašaš kao advokat, Cezare! Marcel Mlađi je naprosto razborit čovek koji je dalekovido uvideo da ti ne možeš biti poražen. Nije sramota da se čovek vešto ponaša prema svojim rođacima koji nemaju toliku moć zapažanja“, kazao je Filip kriveći lice. „Rođaci mogu biti strašna nevolja – pogledaj mene, sputan majkom kakva je bila Pala i polubratom koji je pokušao da ubije sopstvenog oca! Da ne spominjem *svog* oca koji se neprestano odmetao. Oni su razlog što sam se priklonio epikurejstvu i što se čitavog svog političkog života nisam stavljao ni na jednu stranu. I pogledaj sebe, s Markom Antonijem!“

Filip se namrštio i stegnuo pesnice, a onda se obuzdao i opustio. „Nakon Farsala Marcel Mlađi se oporavio i prisustvuje zasedanjima Senata sve otkako si ti otišao u Afriku. Čak se ni Antonije nije bunio protiv njega, a Lepid mu je pozeleo dobrodošlicu.“

Cezarovo lice je i dalje bilo bezizrazno, ali mu je pogled ostao leden. „Da li ti je taj brak po volji, Oktavija?“, upitao je i pogledao je, sećajući se kako je tetka Julija pošla za Gaja Marija prinoseći sebe kao žrtvu, mada ga je izgleda volela. Cezar je više voleo da se seća bola koji joj je naneo Marije.

Oktavija je zadrhtala. „Da, po volji mi je, ujače Gaju.“

„Jesi li ti to tražila?“

„Nije moje da tražim“, kazala je dok joj je rumenilo bledele s obraza i usana.

„Jesi li ga upoznala, ovog četrdesetpetogodišnjaka?“

„Da, ujače Gaju.“

„I raduješ se bračnom životu s njim?“

„Da, ujače Gaju.“

„Postoji li neko za koga bi se udala radije?“

„Ne, ujače Gaju“, prošaputala je.

„Govoriš li mi istinu?“

Krupne preplašene oči su ga pogledale; koža joj je sada posivela. „Da, ujače Gaju.“

„Onda, Oktavija“, rekao je Cezar spuštajući jagode, „čestitam ti. Međutim, kao veliki pontifik, zabranjujem da brak bude *confarreatio*. Biće običan brak i zadržaćeš sva prava nad svojim mirazom.“

Bleda kao i njena kćerka, Atija je ustala s neuobičajenom nespretnošću. „Kalpurnija, dođi da vidiš Oktavijinu svadbenu škrinju.“

Tri žene su se udaljile vrlo hitro, pognutih glava.

Cezar se obratio Filipu mirnim glasom. „Ovo je veoma čudan savez, prijatelju moj. Verio si Cezarovu pranećaku s jednim od Cezarovih neprijatelja. Šta ti daje pravo da to učiniš?“

„Imam sva prava“, uzvratio je Filip, užagrelih tamnih očiju.

„Ja sam *pater familias*. Ti nisi. Kad mi je Marcel Mlađi došao s ponudom, smatrao sam da je od svih daleko najbolja.“

„O tome da si *pater familias* moglo bi se raspravljati. Po zakonu bih rekao da je ona u rukama svog brata, sad kad je punoletan. Jesi li se posavetovao s njenim bratom?“

„Da“, procedio je Filip kroz zube. „Jesam.“

„I kako je glasio tvoj odgovor, Oktavije?“

Punoletnik je skliznuo sa sofe i premestio se na stolicu odakle je mogao gledati pravo u svog praujaka. „Pažljivo

sam razmotrio ponudu, ujače Gaju, i savetovao sam svom očuhu da je prihvati.“

„Da čujem tvoje razloge, Oktavije.“

Mladićevo disanje je postalo čujno, vlažna škripa pri svakom izdisaju, ali očigledno nije nameravao da odstupi, iako je, po Hapdefanovim rečima, duševna napetost redovno izazivala teškoće u disanju.

„Pre svega, Marcel Mlađi je vlasnik imanja svog brata Marka i svog prvog rođaka Gaja Starijeg. Kupio ih je na dražbi. Kad si popisivao oduzeta imanja, ujače, nisi popisao posede Marcela Mlađeg, pa smo moj očuh i ja pretpostavili da je Mlađi prikladan prosac. Stoga je njegovo bogatstvo moj prvi razlog. Drugo, Klaudiji Marceli su velika porodica plebejskih plemića čiji su mnogi naraštaji dali konzule i imaju jake veze s patricijima Kornelijima iz ogranka Lentul. Oktavijina deca s Marcelom Mlađim imaće veliki društveni i politički ugled. Treće, ne smatram da je ponašanje ni ovog čoveka ni njegovog brata, konzula Marka, nepošteno ili neispravno, premda priznajem da je Marko bio tvoj veliki neprijatelj. Ali on i Mlađi su se držali republikanskih ciljeva jer su ih smatrali ispravnim, a ti, od svih ljudi, ujače Gaju, nikad nisi kažnjavao ljude zbog toga. Da je prosac bio Gaj Marcel Stariji, moja odluka bi bila drugačija jer je slagao Senat i slagao je Pompeja Magnusa. To su prestupi koje ti i ja – i svi pristojni ljudi – smatramo gnusnim. Četvrto, veoma sam pažljivo posmatrao Oktaviju kad su se sreli i potom sam razgovarao s njom. Iako se on možda ne sviđa tebi, ujače, Oktaviji se veoma dopao. Ne izgleda loše, načitan je, ućtiv, dobre naravi i ludo zaljubljen u svoju sestru. Peto, njegov budući položaj u Rimu uveliko zavisi od tvoje naklonosti. Brak s Oktavijom učvršćuje taj položaj. A to me dovodi do šeste tačke – da će biti izvrstan muž. Ne verujem da će

Oktavija ikad moći da ga prekori zbog neverstva ili ponašanja koje bih smatrao odbojnim.“

Oktavije je ispravio uzana ramena. „To su razlozi zbog kojih ga smatram odgovarajućim mužem za moju sestru.“

Cezar je prasnuo u smeh. „Odlično, mladiću! Čak ni Cezar ne bi mogao biti nepristrasniji. Vidim da ću, kad sazovem Senat, morati da cenim Gaja Klaudija Marcela Mlađeg, dovoljno veštog da se pretvara kako je bolestan, dovoljno lukavog da kupi imovinu svoga brata i rođaka, i dovoljno preduzimljivog da svoj odnos sa Cezarom Diktatorom učvrsti mudrim brakom.“ Ispružio se na sofi. „Kaži mi, Oktavije, kad bi se stanje promenilo i kad bi se ukazala još poželjnija bračna ponuda, bi li raskinuo veridbu?“

„Naravno, Cezare. Svoju sestru veoma volim, ali toliko se trudimo da naše žene razumeju kako nam uvek moraju pomoći da unapredimo svoje poslove i porodice tako što će se udati za onoga za koga im je rečeno da se udaju. Oktaviji nikad ništa nije nedostajalo, od skupe odeće do obrazovanja dostojnog Cicerona. Svesna je da je poslušnost cena koju plaća za svoju lagodnost i povlastice.“

Šištanje se smirivalo; Oktavije je iz ove nevolje izašao skoro sasvim neozleđen.

„Šta se priča?“, upitao je Cezar Filipa, koji je odahnuo s olakšanjem.

„Čujem da Ciceron u svojoj vili u Tuskulu piše novo majstorsko delo“, odgovorio je Filip u nelagodi. Ova večera nije bila laka, i već je osećao da bi mu dobro došao *laserpicium*.

„Primećujem izvesnu zlokobnost u tvojim rečima. Predmet spisa?“

„Hvalospev Katonu.“

„Oh, shvatam. Iz toga zaključujem da i dalje odbija da zauzme svoje mesto u Senatu?“

„Da, iako Atički pokušava da ga urazumi.“

„To ne može niko!“, rekao je Cezar grubo. „Šta još?“

„Siroti mali Varon je van sebe. U međuvremenu je zapovednik konjice Antonije iskoristio svoj položaj da Varona liši nekih od njegovih lepših poseda i prebaci ih na svoje ime. Prihod mu dobro dođe sad kad više nije zapovednik konjice. Zajmodavci ga jure zbog novca koji je uzeo da bi kupio onaj spomenik lošem ukusu, Pompejevu palatu na Karini.“

„Hvala ti za tu pojedinost. Pobrinuću se za to“, rekao je smrknuto Cezar.

„Ima još nešto, Cezare, što mislim da treba da znaš, ali se bojim da ćeš to doživeti kao udarac.“

„Udari, Filipe.“

„Gaj Faberije, tvoj pisar.“

„Znao sam da nešto nije u redu. Šta je uradio?“

„Prodaje rimska građanska prava strancima.“

O, Faberije, Faberije! Posle svih ovih godina! Izgleda da niko osim Cezara nije u stanju da još mesec-dva sačeka na svoj deo ratnog plena. Moji trijumfi predstoje, a Faberiju bi njegov deo doneo položaj viteza. Sada neće dobiti ništa.

„Radi li to u velikim razmerama?“

„Dovoljno velikim da kupi zdanje na Aventinu.“

„Spomenuo je kuću.“

„Ne bih baš Afranijev stari dom nazvao pukom kućom.“

„Ne bih ni ja.“ Cezar se uspravio na sofi i čekao da mu sluga obuče i zakopča cipele. „Oktavije, otprati me kući“, zapovedio je. „Kalpurnija može da ostane i još malo popriča sa ženama – poslaću nosiljku po nju. Hvala ti, Filipe, na večeri u znak dobrodošlice – i za glasine. Pojašnjavaju mnogo toga.“

Kad je mučni gost otišao, Filip je nazuo papuče i odvuкао se u dnevnu sobu svoje žene, gde je zatekao Kalpurniju i Oktaviju kako pregledaju gomile nove odeće dok ih je Atija posmatrala.

„Je li se smirio?“, upitala je Atija prišavši vratima.

„Razvedrio se kad je Oktavije rekao svoje. Tvoj sin je izuzetan čovek, draga moja.“

„Oh, kakvo olakšanje! Oktavija zaista želi ovaj brak.“

„Mislim da će Cezar proglasiti Oktavija za svog naslednika.“

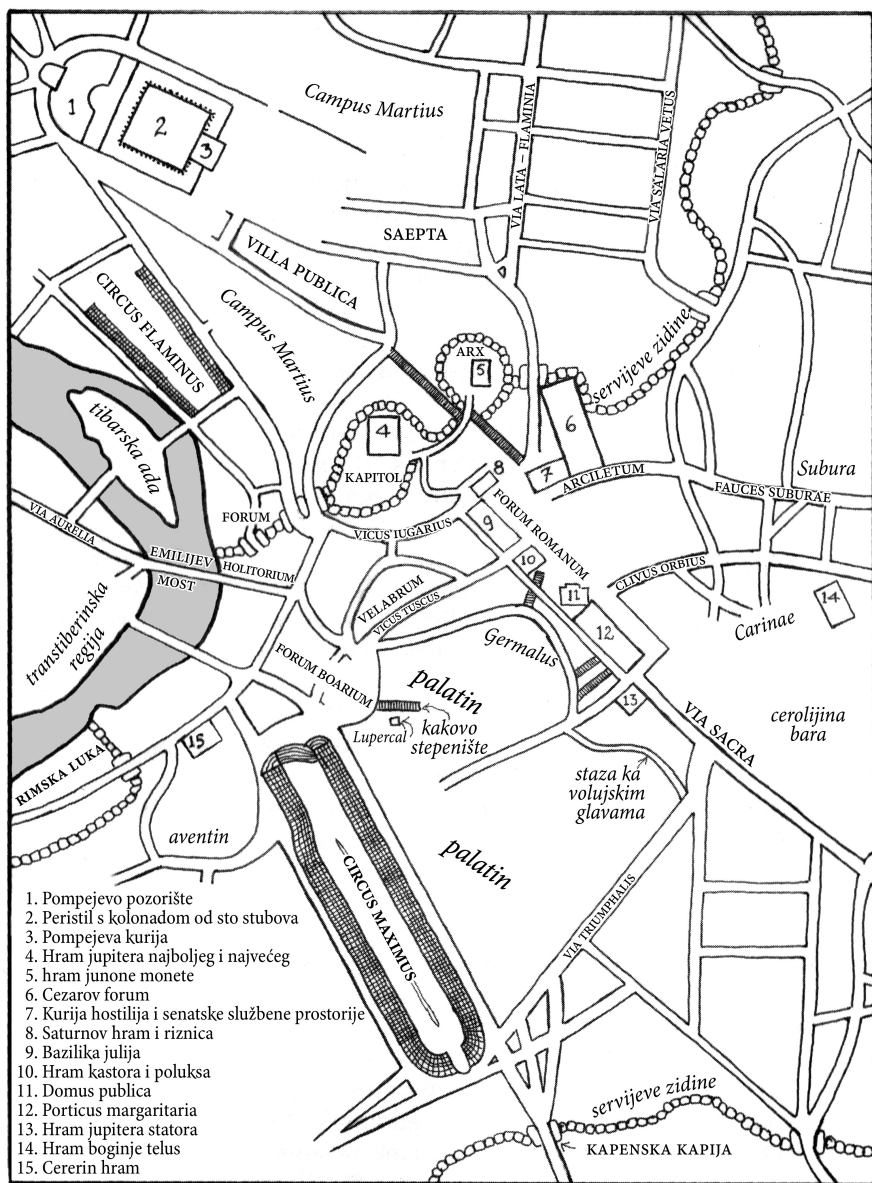
Na licu joj se ukazao čisti užas. „*Ecastor*, ne!“

Kako je Filipova prostrana kuća ležala na padini Palatina okrenutoj prema Velikom cirkusu i gledala više na zapad nego na sever, Cezar i njegov pratilac, obojica u togama, spustili su se do gornjeg dela Foruma, a zatim kod trgovačkog središta skrenuli za ugao kako bi se spustili niz *Clivus Sacer* do *Domus Publica*. Cezar se zaustavio.

„Kaži Trogu da pošalje nosiljku po Kalpurniju“, zamolio je Oktavija. „Hoću da pregledam svoja nova zdanja.“

Oktavije se vratio trenutak kasnije; nastavili su da se spuštaju među senke koje su najavljivale mrak. Bronzani odsjaj zalazećeg sunca kupao je zaobljene spratove Tabularijuma i kapitolskim hramovima, načičkanim poviše njega, neznatno menjao boje. Premda je Jupiter Najbolji i Najveći gospodario višim, a Junona Moneta nižim grebenom, Arksom, gotovo svaki pedalj prostora zauzimali su hramovi posvećeni nekom bogu ili nekakvoj osobini boga; najstariji među njima bio je mali i neugledan, najnoviji – raskošno obojen i blistav od pozlate. Samo se u Azilu, maloj udolini između dva grebena, moglo videti nešto praznog prostora gde su rasli čempresi i jablani, nekoliko drveta iz Afrike s lišćem nalik paprati.

Bazilika Julija je bila sasvim završena; Cezar je njenu veličinu i lepotu posmatrao s velikim zadovoljstvom. Njegovo novo sedište sudova, na dva visoka sprata, bilo je spolja

obloženo obojenim mermerom, a korintske stubove su razdvajali lukovi u kojima su stajale statue njegovih predaka od Eneje preko Romula i onog Kvinta Marcija Reksa koji je sagradio akvedukt, pa do Gaja Marija i Sule, te Katula Cezara. Bile su tu i njegova majka, njegova prva žena Cinila, tetke Julija i Julila, te Julija, njegova kćerka. To je bilo najbolje što je sa sobom donosio položaj vladara sveta; mogao je podići statue kome god je želeo, pa i ženama.

„Toliko je lepa da često dolazim ovamo da je gledam“, kazao je Oktavije. „Suđenja se više neće odlagati zbog kiše i snega.“

Cezar je prišao novoj Kuriји Hostiliji, zgradi Senata. Da bi se za nju napravilo mesta, porušen je amfiteatar Komicije; sagradio je novu, mnogo višu i veću rostru koja je gledala na Forum čitavom dužinom, ukrašena statuama i stubovima sa kljunovima zarobljenih brodova, po čemu je rostra i dobila ime. Bilo je guđanja da tolikim promenama narušava *mos maiorum*, ali se nije obazirao na to. Vreme je da Rim izgleda bolje od gradova poput Aleksandrije i Atine. Katonova nova Bazilika Porcija ostala je u podnožju Bankarskog brda jer je, premda mala, bila nedavno podignuta i dovoljno lepa da ju je vredelo sačuvati.

Iza Bazilike Porcije i Kuriје Hostilije nalazio se Julijev forum, veliki poduhvat koji je podrazumevao obnovu službenih prostorija okrenutih ka Bankarskom brdu i pretvaranje padine u zaravan. Ne samo to, već su i Servijeve zidine zadirale u zaleđe Julijevog foruma, pa je platio da se ogromne utvrde pomere kako bi se pružale oko njegovog novog foruma. Bio je to pravougaoni otvoren prostor popločan mermerom i sa sve četiri strane opasan nizom prelepих korinških stubova od purpurnog mermera, s pozlaćenim listovima akantusa na kapitelima. Veličanstveni vodoskok ukrašen statuama nimfi stajao je u samoj sredini, a jedina zgrada, Hram Venere

Praroditeljke, u dnu foruma povrh visokog postolja sačinjenog od stepenika. Isti purpurni mermer, isti korintski stubovi, a na vrhu zabata hrama videla se zlatna *biga* – statua Venere koja tera dva krilata konja. Sunce je već skoro bilo zašlo; sada se još samo *biga* kupala u njegovim zracima.

Cezar je izvadio ključ i ušli su u jednu veliku prostoriju, zvanu *cella*, s divotnom tavanicom oblika saća ukrašenog ružama. Slike na zidovima Oktavija su ostavile bez daha.

„Medeja Timomaha iz Vizantiona“, kazao je Cezar. „Platio sam je osamdeset talenata, ali вреди mnogo više.“

Sasvim sigurno вреди!, pomislio je zadivljeni Oktavije. Zaprepašćujuće životna, slika je prikazivala kako Medeja krvave komade braće koju je ubila baca u more da bi usporila oca i omogućila sebi i Jasonu da pobjegnu.

„Afroditu koja se rađa iz morske pene i Aleksandra Velikog naslikao je nenadmašni Apel, velikan.“ Cezar se osmehnuo. „Međutim, mislim da ću cenu koju sam platio zadržati za sebe. Osamdeset talenata ne bi bilo dovoljno ni za jednu Apelovu školjku.“

„Ali ovde su, u Rimu“, uzvratilo je vatreno Oktavije. „Sama ta činjenica dovoljna je da вреди platiti za slike bez premca. Ako ih ima Rim, onda ih nemaju ni Atina ni Pergam.“

Statua Venere Praroditeljke stajala je na sredini zida u dnu prostorije, oslikana toliko dobro da se činilo da se boginja sprema da siđe sa zlatnog postolja. Kao i statua Venere Pobjednice na Pompejevom pozorištu, i ova je imala Julijin lik.

„Uradio ju je Arkesilaj“, rekao je naglo Cezar okrećući se. „Gotovo je i ne pamtim.“

„Šteta. Julija je bila“ – glas mu je zadrhtao – „biser neprocenjive vrednosti. Zaista neprocenjive.“

„Ko je uradio tvoje statue?“, upitao je Oktavije.

Cezar u oklopu stajao je s jedne, a Cezar u togi s druge strane Venere.

„Neki čovek koga je pronašao Balb. Moji bankari su naručili da se izradi statua na konju koja će biti postavljena na samom forumu, s jedne strane vodoskoka, a za drugu stranu sam ja naručio statuu Dvoprstog. Čuven je jednako kao Aleksandrov Bukefal.“

„Šta ide tamo?“, upitao je Oktavije pokazujući na prazno postolje od nekog crnog drveta s umetnutim kamenjem i prevlakom od taljenog staklenog praha oblikovanog u vrlo neobične šare.

„Statua Kleopatre i njenog sina, kome sam ja otac. Želela je da to bude njen poklon, a pošto kaže da će biti od čistog zlata, nisam želeo da je stavim napolje, gde bi neko preduzimljiv mogao početi da otkida komadiće“, rekao je Cezar uz smeh.

„Kad će ona stići u Rim?“

„Ne znam. Kao i sva putovanja, čak i poslednje, i ovo zavisi od bogova.“

„Jednog dana“, kazao je Oktavije, „i ja ću sagraditi forum.“

„*Forum Octavium*. Dostojna težnja.“

Oktavije je ostavio Cezara pred vratima njegovog doma i krenuo uzbrdo ka Filipovoj kući, kao i uvek svestan da mu otežano disanje pričinjava najveće nepravilike kad savladava uzbrdicu. Spuštao se sumrak, a sa njim i hladnoća; raskoš dana nestaje, dolazi noć, razmišljao je Oktavije dok je fini trepet krila malih ptica ustupao mesto lepetu teških krila sova. Veliki talasasti oblak dizao se nad Viminalom prošaran poslednjim dahom rumeni.

Primećujem promenu u njemu. Izgleda umorno, mada nije to telesni umor. Pre kao da razume da mu neće biti

iskazana zahvalnost za trud. Da će mu uskogruda stvorenja koja mu gamižu oko nogu zameriti što je sjajan, što je sposoban da učini ono što oni ne mogu uraditi ni u snu. „Kao i sva putovanja, čak i poslednje“ – zašto se izrazio baš tako?

Neposredno iza drevnih, lišajevima okrznutih stubova Porte Mugonije uzbrdica je bila oštija; Oktavije je zastao da predahne leđima naslonjen na jedan, pomislivši kako drugi stub, zdepastog tela i vrha nalik klobuku pečurke, izgleda kao smrknuti *lemur* pobegao iz Podzemnog sveta. Ispravio se, s mukom nastavio još malo, pa zastao naspram staze koja je vodila ka Volujskim glavama, sasvim izvesno najgorem delu Palatina. Rođen sam u kući na toj stazi; otac mog oca, nepopravljivi tvrđica, još je bio živ, i moj otac još nije došao do svog nasleđstva. A onda, pre nego što smo se mogli preseliti, umro je i mama je odabrala Filipa, beznačajnika kome su telesna zadovoljstva bila najvažnija.

Cezar *prezire* telesna zadovoljstva. Jednostavno bila su mu nevažna, za razliku od Katona kome je to bila filozofija. Za njega je svet bio prepun stvari koje treba dovesti u red, a način kako ih treba popraviti shvata jedino on. Jer preispituje beskrajno, misli i razmišlja, meri i premerava, rastavlja sve na sastavne delove, a zatim ih ponovo objedinjuje na bolji, celishodniji način.

Kako to da njega, najuzvišenijeg od svih plemića, nije iskvarilo poreklo, već ume da se iznad toga izdigne i gleda u bezgranične daljine? Cezar ne pripada nijednoj klasi. Od svih ljudi koje poznajem ili o kojima sam čitao, jedino on razume i čitavu ogromnu celinu i svaki njen delić. Beskrajno žudim da budem drugi Cezar, ali nemam njegov um. Ja nisam nadaren za sve. Ne umem da pišem pozorišne komade i pesme, ne umem da održim veličanstvenu nepripremljenu besedu, sagradim most ili opsadno postolje, bez napora napišem

sjajne zakone, niti da sviram, besprekorno zapovedam vojskom u bici, pišem sažete komentare, uzmem štit i mač da bih se borio u prvim redovima, putujem kao vetar, govorim u pero u isti mah četvorici pisara i sve ostalo, nadaleko poznato, što izvire iz ogromnosti njegovog uma.

Moje zdravlje je neizvesno i možda će se i pogoršati, s tim se suočavam svakog dana. Ali umem da osmislim, nagon-ski osećam šta je pravi izbor između dve mogućnosti, brzo mislim i učim kako da najbolje iskoristim ono malo darova koje posedujem. Ako imamo išta zajedničko, Cezar i ja, onda je to činjenica da ne odustajemo i ne predajemo se nikad. A možda je, gledano dugoročno, u tome rešenje.

Nekako, na neki način, i ja ću biti podjednako veliki kao Cezar.

Krenuo je teško koračajući uz *Clivus Palatinus*, sitna prilika koja se postepeno stapala s mrakom dok nije postala deo njega. Palatinske mačke, u lovu na miša ili u teranju, šunjale su se od senke do senke, a stari pas, kome je nedostajalo pola uвета, podigao je nogu i pomokrio se na Portu Mugoniju, isuviše gluv da bi čuo slepe miševе.

Gaj Faberije, koji je uz Cezara proveo dvadeset godina, otpušten je bez milosti; Cezar je sazvaо Narodnu skupštinu kako bi se pred njom uništile tablice na koje su upisana imena Faberijevih lažnih građana.

„Ova imena su pažljivo razmotrena i niko od njih nikad neće dobiti naša građanska prava!“, rekao je skupu. „Gaj Faberije je vratio novac koji je dobio od lažnih građana i kazao da će novac biti poklonjen Hramu Kvirina, boga svih istinskih rimskih građana. Štaviše, Faberijev udeo u plenu iz mojih pohoda biće raspodeljen na ostale učesnike.“

Cezar je krenuo svojom novom, višom rostrom, sišao niz stepenice, pa se prateći sitnog Marka Terencija Varona vratio na rostru. „Marko Antonije, dođi ovamo!“, uzviknuo je. Znajući šta sledi, smrknuti Antonije se popeo i stao pred Varona dok je Cezar obaveštavao skupštinu da je Varon bio dobar prijatelj Pompeja Velikog, ali da nikad nije bio umešan u republikansku zaveru. Sabinskom plemiću, velikom učenjaku, vraćene su tapije na posede, a uz to je dobio i milion sestercija, što je bila kazna koju je Cezar razrezao Antoniju jer je Varona doveo u takvu nepravilu. A zatim je Antonije morao da se izvini javno.

„Nije važno“, govorila je Fulvija Antoniju kad je uleteo u njenu kuću neposredno posle sastanka. „Oženi se mnome i moći ćeš da koristiš moje bogatstvo, dragi Antonije. Sada si razveden, ne postoji nikakva prepreka. Oženi se mnome!“

„Ne volim da dugujem ženi!“, prasnuo je Antonije.

„*Gerrae!*“, zagugutala je. „Pogledaj svoje dve žene.“

„One su mi bile nametnute, a ti nisi. Ali Cezar je najzad odredio dane kad će održati trijumfe, pa ću za nepunih mesec dana dobiti deo galskog plena. Stoga ću se oženiti tobom.“

Lice mu se iskrivilo od mržnje. „Najpre Galija, sada Egipat zbog kralja Ptolemeja i princeze Arsinoje, pa Mala Azija zbog kralja Farnaka i najzad Afrika zbog kralja Jube. Kao da Cezar nikad nije čuo za reč 'republikanci'! Kakva farsa! Mogao bih da ga ubijem! Hoću da kažem, postavi me za svog zapovednika konjice, čime me liši plena iz Egipta, Male Azije ili Afrike – morao sam da sedim u Italiji umesto da ratujem s njim! I je li mi rekao hvala? Ne! Samo sere po meni!“

Uznemirena dadilja ušla je žurno. „*Domina, domina*, mali Kurion je pao i povredio glavu!“

Fulvija je uzdahnula, odmahнула rukama i otrčala. „Oh, to dete! Sahraniće me!“, zakukala je.

Trojica muškaraca prisustvovala su ovom ne baš ljubavnom razgovoru – Poplikola, Kotila i Lucije Tiliје Cimper.

Cimper je kao kvestor postao senator godinu dana pre no što je Cezar prešao Rubikon, i podržao ga je u Senatu. Za razliku od Antonija, on se mogao nadati delu azijskog i afričkog plena, mada je to bilo neznatno u poređenju s onim što će Antonije dobiti za pohod u Galiji. Njegovi poroci su bili skupi, druženje s Poplikolom i Kotilom višegodišnje, a poznanstvo s Antonijem začeto nakon Antonijevog povratka u Italiju posle bitke kod Farsala. Ono što nije shvatio sve do ovog prizora bila je snaga Antonijeve mržnje prema Cezaru; zaista je izgledao kao da je u stanju da ubije.

„Zar nisi rekao, Antonije, da ćeš izvesno biti Cezarov naslednik?“, upitao je Poplikola nehajno.

„Govorim to već godinama, čemu takvo pitanje?“

„Mislim da Poplikola pokušava da pronade način kako da se razgovor povede o tome“, kazao je glatko Kotila. „Ti si Cezarov naslednik, je li tako?“

„Moram biti“, odgovorio je jednostavno Antonije. „Ko bi drugi mogao?“

„Ako ne želiš da zavisiš od Fulvijinog novca zato što je voliš, imaš drugi izvor, zar ne? U poređenju s Cezarom, Fulvija je sirotinja“, rekao je Kotila.

Zastavši, s crvenim bleskom u očima, Antonije ga je pogledao: „Hoćeš li da kažeš ono što mislim da govoriš, Kotila?“

Cimper se tiho povukao Antoniju s vidika ne privlačeći nikakvu pažnju na sebe.

„Obojica to hoćemo da kažemo“, reče Poplikola. „Da bi se zauvek rešio dugova, moraš samo da ubiješ Cezara.“

„Kviriti, to je sjajna zamisao!“ Antonije je pobedonosno podigao stisnute pesnice. „A bilo bi i vrlo jednostavno.“

„Ko od nas to treba da učini?“, upitao je Cimber ponovo se uključivši u razgovor.

„Sam ću to učiniti. Poznajem njegove navike“, kazao je Antonije. „Radi do osmog sata noći, a zatim odlazi u krevet i četiri sata spava kao mrtav. Mogu da uđem preko zida njegovog ličnog peristila, ubijem ga i izađem odatle pre no što iko i primeti da sam tamo. U desetom satu noći. A kasnije, ako se povede istraga, nas četvorica smo sedeli i pili u staroj Murcijevoj krčmi na *Via Nova*.“

„Kada ćeš to učiniti?“, upitao je Cimber.

„O, večeras“, odvratio je vedro Antonije. „Dok sam još raspoložen.“

„On je blizak rođak“, rekao je Poplikola.

Antonije je prasn timer u smeh. „Ko bi pomislio da ćeš ti reći nešto takvo, Lucije! Ti si pokušao da ubiješ sopstvenog oca.“

Sva četvorica su se gromko nasmejala; kad se Fulvija vratila, zatekla je Antonija u izvrsnom raspoloženju.

Dobrano iza ponoći Antonije, Poplikola, Kotila i Cimber uteturali su se u staru Murcijevu krčmu, veoma oronulu, i zauzeli sto u dnu prostorije pod izgovorom da im odgovara što je tu prozor ukoliko neki od njih želi da povraća. Kad je na Forumu stražarsko zvono objavilo deseti sat noći, Antonije se iskrao kroz prozor dok su se Kotila, Cimber i Poplikola zbili oko stola i nastavili bučno šegačenje kao da je Antonije i dalje tu.

Očekivali su da će odsustvovati kratko jer se *Via Nova* nalazila na litici visokoj trideset stopa; Antonije će morati da pretrči kratku razdaljinu do Prstenarskih stepenica kojima će stići iza *Porticus Margaritaria* i *Domus Publica*.

Vratio se vrlo brzo, naizgled razjaren. „Ne mogu da verujem!“, izustio je bez daha. „Kad sam stigao do zida peristila, na njemu su sedele sluge s bakljama!“

„Je li to novina, da Cezar postavi stražu?“, upitao je radoznavo Cimber.

„Pa ne znam, zar ne?“, zarežao je Antonije. „Sada sam prvi put pokušao da se tamo ušunjam noću.“

Dva dana kasnije Cezar je, prvi put otkako se vratio, sazvaio Senat; zasedanje se održalo u Pompejevoj kuriji na Marsovom polju iza dvorišta s kolonadom od stotinu stubova i njegovog ogromnog pozorišta. Mada je to podrazumevalo prilično dugu šetnju, pozvani su odahnuli s olakšanjem. Pompejeva kurija sagrađena je upravo za sastanke Senata i u njoj su se svi mogli smestiti udobno i u skladu sa svojim položajem. Kako se nalazila izvan pomerijuma, u vreme dok je Kurija Hostilija postojala na Forumu, upotrebljavana je uglavnom za rasprave o ratovima izvan zemlje, što se smatralo neprikladnim predmetom razgovora na sastancima unutar pomerijuma.

Cezar je već sedeo na postolju u svojoj kurulskoj stolici, a ispred njega se nalazio sto na rasklapanje sa spisima za koje je morao naći vremena, voštanim tablicama i metalnim stilusom kojim se pisalo po vosku. Nije obraćao pažnju na ljude koji su pristizali, a njihovim robovima je naložio da tronošce postave u odgovarajući red: u najvišem su sedeli pedari, senatori koji su smeli da glasaju ali nisu imali pravo na reč, u srednjem mlađi magistrati – bivši edili i bivši plebejski tribuni, a u prvom, najnižem redu – bivši pretori i konzulari.

Tek kad ga je Fabije, njegov glavni liktor, potapšao po ramenu, Cezar je podigao glavu i pogledao oko sebe. Nije loše među pedarima, pomislio je. Dosad je naimenovao dvesta novih ljudi, uključujući tri centuriona koji su osvojili vence od hrastovog lišća. Uglavnom su to bili potomci porodica koje su činile prvobitnih osamnaest centurija, neki su poticali

iz istaknutih italskih porodica, a pokoji, poput Gaja Helvija Cine, iz Italske Galiје. „Neprikladna“ imenovanja nisu naišla na odobrenje onih iz starih rimskih plemićkih porodica koji su Senat smatrali telom što pripada isključivo njima. Pričalo se da Cezar popunjava Senat Galima koji nose nogavice i običnim legionarima, kao i da namerava da sebe proglasi kraljem Rima. Svakog dana otkako se Cezar vratio iz Afrike poneko bi ga pitao kada će „obnoviti Republiku“ – a on na to pitanje nije obraćao pažnju. Ciceron je veoma glasno isticao da je članstvo u Senatu u sve manjoj meri isključivo pravo određenog kruga, što beše naglašeno činjenicom da ni sam Ciceron nije bio Rimljanin iz Rima, već novi čovek iz unutrašnjosti. Uprkos svemu stekao je senatorski položaj, ali njegov uspeh je bio manji što je u Senatu bilo više njemu sličnih. I uz to je bio neverovatan skorojević.

Nekoliko ljudi koje je Cezar žudeo da tu vidi sedeli su u prvom redu: dvojica Manija Emilija Lepida, otac i sin, Lucije Volkacije Tul Stariji, Kalvin, Lucije Pizon, Filip, dvojica pripadnika roda Apijâ Klaudijâ Pulherâ. A bilo je tu i nekih za kojima nije toliko žudeo – Marko Antonije i Oktavijin verenik Gaj Klaudije Marcel Mlađi. Ali ne i Ciceron. Cezar je stisnuo usne. Nesumnjivo je isuviše zauzet veličanjem Katona da bi prisustvovao zasedanju.

Na postolju je bilo prilično ljudi. On i Lepid, dvojica konzula, te šest pretora, uključujući njegovog vernog saveznika Aula Hircija i sina Volkacija Tula. Onaj prostak Gaj Antonije smestio je zadnjicu na tribunsku klupu, uz ostale, jednako nezanimljive tribune plebsa.

Dovoljno, pomislio je Cezar, izbrojavši ih više nego što je neophodno za glasanje. Ustao je, prekrpio glavu naborom toge i izgovorio molitve, sačekao da Lucije Cezar protumači znamenja, a onda prešao na posao.

„Najpre tužne vesti, oci i upisani“, rekao je svojim uobičajenim dubokim glasom; zvuk se jasno pronosio Pompejevom kurijom. „Dobio sam vest da je poslednji Licinije Kras, Marko, mlađi sin velikog konzulara, umro. Nedostajaće nam.“

Smesta je krenuo dalje kao da će sledeća vest izazvati uzbuđenje i tako uhvatio senatore nepripremljene. „Moram vas obavestiti o drugoj neprijatnosti. Naime, Marko Antonije je pokušao da mi oduzme život. Viđen je kako pokušava da uđe u *Domus Publica* u vreme kad se zna da spavam i da je unutra pusto. Odora mu nije bila zvanična – tunika i nož. A ni ulaz na koji je pokušao da uđe nije zvaničan – zid mog ličnog peristila.“

Antonije je sedeo ukočen od zaprepašćenja – otkud Cezar zna? Niko ga nije video, niko!

„Spominjem ovo bez namere da se dalje bavim ovim pitanjem. Jednostavno vam skrećem pažnju na to i obaveštavam sve vas da nisam nezaštićen kako možda izgleda. Neka stoga oni među vama koji ne odobravaju moju diktaturu – ili moj način rada! – dvaput razmisle pre nego što odluče da Rim oslobode ovog tiranina Cezara. Otvoreno vam kažem da je moj život bio dovoljno dug, bilo po godinama ili po čuvenju. Međutim, još mi nije toliko dosadio da ne bih učinio baš ništa da sprečim da se okonča ubistvom. Uklonite li me, uveravam vas da će Rim doživeti daleko veća zla od Cezara Diktatora. Sadašnje stanje u Rimu je manje-više isto kakvo je bilo kad je Lucije Kornelije Sula postao diktator – Rimu je potrebna čvrsta ruka i on u meni ima takvu ruku. Kad donesem zakone i postaram se da Rim opstane i postane još slavniiji, napustiću položaj diktatora. Međutim, to neću učiniti sve dok svoj posao ne završim u celosti, a to može potrajati mnogo godina. Dakle, obavešteni ste i prestanite s tim molbama da 'vratim Republici' staru slavu.

Koju slavu?“, zagrmio je, na šta su njegovi zapanjeni slušaoci poskočili. „Ponavljam, *koju slavu?* Nije bilo nikakve slave! Samo naprasita, tvrdoglava, uobražena šačica ljudi koji ljubomorno brane svoje povlastice. Povlasticu da odu da upravljaju provincijom i da je opljačkaju. Povlasticu da poslovnim kolegijima daju priliku da odu u provinciju i opljačkaju je. Povlasticu da jedan zakon važi za neke, a drugi za ostale. Povlasticu da postavljaju nesposobnjakoviće na položaje samo zato što nose velika imena. Povlasticu da glasaju protiv zakona koji su neophodni. Povlasticu da očuvaju *mos maiorum* u obliku kakav priliči malom gradu-državi, ali ne i državi koja gospodari svetom.“

Sedeli su uspravni kao strele, obešenih lica. Mnogo je vremena prošlo otkako su neki slušali kako ovaj Cezar gromoglasno izvikuje svoje korenito nove zamisli u Senatu; ostali su to sada čuli prvi put.

„Ako smatrate da sve bogatstvo i povlastice Rima treba da ostanu u rukama prvobitnih osamnaest centurija iz kojih potičete, senatori, onda ću vam pokazati gde vam je pravo mesto. Nameravam da preuredim naše društvo kako bi se bogatstvo rasporedilo ravnomernije. Pripremiću zakone koji podstiču razvoj treće i četvrte klase, a proletere ohrabruju da se presele tamo gde će moći da se uzdignu u više klase. Dalje, uvodim proveru novčanog stanja pri raspodeli besplatnog žita tako da oni koji su u stanju da kupe žito više neće moći da ga dobijaju besplatno. Trenutno trista hiljada ljudi dobija besplatno žito. Prepoloviću taj broj preko noći. Takođe ću onemogućiti da se robovi oslobađaju kako bi se dobijalo besplatno žito. Kako ću to izvesti? U novembru ću cenzus održati na novi način. Moji cenzorski zastupnici će od vrata do vrata obići čitav Rim, Italiju i sve provincije. Prikupiće mnoštvo podataka o stanovanju, najamninama, čistoći, prihodima, stanovništvu,